

Jukka Vertainen

Ähtärin kaupungin ulkoilureittien huolto ja ylläpito

Opinnäytetyö
Kevät 2008

Maa- ja metsätalouden yksikkö, Ähtäri
Metsätalouden koulutusohjelma
Metsätalouden suuntautumisvaihtoehto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Koulutusyksikkö: Maa- ja metsätalouden yksikkö, Tuomarniemi

Koulutusohjelma: Metsä- ja puutalouden koulutusohjelma

Tekijä: Vertainen Jukka

Työn nimi: Ähtärin kaupungin ulkoilureittien huolto ja ylläpito

Ohjaava opettaja: Toopakka Jorma

Vuosi: 2008

Sivumäärä: 32

Liitteiden lukumäärä: 3

Työn tarkoituksena oli selvittää Ähtärin kaupungin ulkoilureittien ylläpitoon ja huoltoon liittyviä ongelmia sekä selvittää, miten ne olisi kannattavaa hoitaa. Työssä myös selvitettiin levähdyspaikkojen nykytilaa. Työ tehtiin Ähtärin kaupungin tilauksesta.

Työ perustuu haastatteluihin ja on laadullinen tutkimus. Haastateltavat tutkimukseen valittiin opettajien avustuksella. Haastatteluja tehtiin 6 ja levähdyspaikkoja selvityksiä tehtiin 13 kappaletta. Teoriaosuuden aineistoa kerättiin alan kirjallisuudesta, Internet-lähteistä ja Ähtärin kaupungilta.

Haastattelun pääasiallisena tehtävänä oli selvittää haastateltavien mielipiteitä tämän hetken tilanteesta Ähtärin ulkoilureiteistä ja levähdyspaikoista. Heiltä tiedusteltiin myös, miten tulevaisuudessa ulkoilureittejä ja levähdyspaikkoja kannattaisi hoitaa ja ylläpitää. Haastateltavien mielestä ulkoilureiteistä suurin osa on väärän mallisia. Pitäisi suosia enemmän ympyrämuotoisia päiväretkeilyn mittaisia reittejä. Reitit tulisi myös laittaa erilaisiin hoitoluokkiin, joiden avulla turhan työn määrä vähenee. Reittien käyttöä tulisi lisätä.

Levähdyspaikkojen nykytilan kartoituksella haluttiin selvittää levähdyspaikkojen rakenteet sekä levähdyspaikkojen varustus, kunto ja siisteys. Rakenteet ja niiden kunto on hyvää tasoa, koska levähdyspaikat ovat kohtuullisen uusia. Varustuksessa ja siisteydessä ei ole merkittäviä puutteita. Opasteet ja kartat voisivat olla kaikilla levähdyspaikoilla, mikä ei tällä hetkellä toteudu.

Haastattelut ja levähdyspaikkojen kartoitus auttavat Ähtärin kaupunkia ylläpitämään ja huoltamaan levähdyspaikkoja sekä reittejä. Tämä työ hyödyttää myös kaikkia ulkoilureittien käyttäjiä.

Asiasanat: ulkoilureitistö, Ähtäri, levähdys-, tauko- ja yöpymispaikat

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
THESIS ABSTRACT

Faculty: School of Agriculture and Forestry,
Forestry, Ähtäri

Degree programme: Forestry

Author: Vertainen Jukka

Title of the thesis: Maintenance and support of outdoor leisure routes and tracks in
Ähtäri

Tutor: Toopakka Jorma

Year: 2008

Number of pages: 32

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to find what problems there are with the outdoor routes and tracks in Ähtäri and to decide how they should be maintained. The thesis also charted the current situation of the resting places. The thesis was made at the request of Ähtäri city.

The thesis is based on interviews and it is qualitative research. 6 Interviews were made and 13 resting places were charted. The theory of the thesis is collected from books, Ähtäri city and the Internet.

The main point of the interviews is to collect interviewees' opinions of the routes, tracks and resting places. They were also asked how they thought the routes should be maintained and supported in the future. The results of the interviews are that outdoor routes are shaped wrongly. There should be more round day-trip style outdoor routes. The routes should be managed to different classes to avoid unnecessary work. Use of the outdoor routes should be increased.

The chart of the resting places shows their structural condition and their equipment and cleanliness. The structural condition is good, because the resting places are quite new. The equipment and cleanliness are also quite good. The maps and signposts should be in every resting place, but that hasn't happen yet.

Both the interviews and the chart of the resting places help Ähtäri city to maintain and support the routes and tracks as well as to save money. They also benefit all of the people who use the outdoor routes.

Key words: outdoor routes, Ähtäri, resting places, break places and overnight places

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	6
2 ULKOILUREITIT.....	7
2.1 Ulkoilu.....	7
2.2 Ulkoilureittien tarkoitus.....	7
2.3 Levähdys-, tauko- ja yöpymispaikat eli liitännäisalueet	9
2.4 Ulkoilureittityypit ja niiden esiintyminen Ähtärin kaupungin alueella sekä liitännäisalueiden laatu ja määrä	10
2.5 Ähtärin ulkoilureittien rakentaminen.....	12
3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	14
3.1 Tutkimusmenetelmät.....	14
3.2 Ajankohta ja aineisto.....	15
4 TULOKSET	16
4.1 Haastattelujen tulokset ulkoilureiteistä	16
4.1.1 Ulkoilureitit tällä hetkellä	16
4.1.2 Ulkoilureittien hoidon toimivuus tällä hetkellä.....	16
4.1.3 Ulkoilureittien jakaminen erilaisiin hoitoluokkiin	16
4.1.4 Miten ulkoilureittien hoito kannattaisi järjestää.....	17
4.2 Haastattelujen tulokset levähdyspaikoista.....	18
4.2.1 Mielenpide levähdyspaikoista tällä hetkellä	18
4.2.2 Levähdyspaikkojen jakaminen hoitoluokkiin ja sopivat hoitovälit.....	19
4.2.3 Sisältävätkö levähdyspaikat tarvittavat välineet ja rakenteet	19
4.2.4 Levähdyspaikkojen käymälät.....	19
4.3 Haastattelujen tulokset puuhuollosta ja siivouksesta	20
4.3.1 Mielenpide levähdyspaikkojen puuhuollosta tällä hetkellä	20
4.3.2 Puuhuollon tarpeellisuus ja toimitus levähdyspaikalle	20
4.3.3 Levähdyspaikan siivous	21
4.4 Haastattelujen tulokset hoidon jakamisesta ja muuta esiin tullutta	22
4.4.1 Hoidon jakaminen.....	22
4.4.2 Yrittäjiltä maksu reittien ja/ tai levähdyspaikan käytöstä	23
4.4.3 Palautejärjestelmä	23
4.4.4 Ehdotuksia ulkoilureittikartan parantamiseen.....	24
4.5 Levähdyspaikkojen rakenteet ja varustelu.....	25
5 TULOSTEN TARKASTELU	28
5.1 Aineiston ja menetelmien tarkastelu	28
5.2 Päätulokset Ähtärin ulkoilureiteistä	28

6 LOPUKSI.....	31
LÄHTEET	32
LIITE 1 HAASTATTELULOMAKE	
LIITE 2 LEVÄHDYSPAIKKOJEN KARTOITUSLOMAKE	
LIITE 3 OPINNÄYTTEESEEN KUULUVAT REITIT JA LEVÄHDYSPAIKAT	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena on saada käsitys siitä, miten ulkoilureittejä ja levähdyspaikkoja kannattaisi ylläpitää ja huoltaa. Tarkoituksena on luoda pari erilaista ratkaisumallia Ähtärin kaupungille, joista Ähtärin kaupungin liikuntatoimen vastaavat saavat päättää mieleisensä ratkaisumallin. Ulkoilureiteillä on suuri merkitys ähtäriläisille niin matkailullisessa ja mielenterveydellisessä kuin yleiskunnollisessakin mielessä. Tästä syystä ulkoilureitit on erittäin tärkeää pitää kunnossa.

Otin opettajaani Sirpa Välilehtoon yhteyttä hänen lähetettyään sähköpostia, jossa ehdotettiin opinnäytetyötä. Yhteyttä opettajaani oli ottanut Ähtärin kaupungin liikuntatoimen vastaavat. Ehdotus herätti mielenkiintoni aiheesta. Kaupungin liikuntasuhteeri Osmo Sivén oli tuttu jo ennestään, koska olen tehnyt aikaisemmin yhteistyötä hänen kanssaan. Haudutin asiaa rauhassa mielessäni ja tarkastelin Internetistä sekä kirjallisuudesta, kuten Karjalaisen ja Verheen Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille sekä Sieväsen T. Reittiharrastaminen suomessa teoksia. Alun vaikeuksien jälkeen asia rupesi pikkuhiljaa selkeytymään.

Valitsin opettajien suositusten ja ensimmäisten haastattelujen perusteella mahdollisimman monipuolisesti haastateltavia. Haastateltavat ovat Ähtärissä toimivia yrittäjiä, Ähtärin kaupungin edustaja ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun edustaja. Haastattelujen lisäksi tehdään levähdyspaikkojen nykytilan selvitys. Siinä tarkastellaan yksittäisiä levähdyspaikkoja tarkemmin.

Ähtärin kaupungin retkeilyreitit kuuluvat Kuuden tähden reitteihin, joka yhdistää Etelä-Pohjanmaalla 6 kuntaa. Kunnat ovat Alavus, Kuortane, Lehtimäki, Soini, Töysä ja Ähtäri. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin pelkästään Ähtärin ulkoilureitteihin. Työn tavoitteena on saada kaikille ulkoilureittien käyttäjille hyvin hoidetut reitit.

2 ULKOILUREITIT

2.1 Ulkoilu

Ulkoilu on suomalaisten elämäntapaa. Sieväsen (2000, 3) mukaan 97 % suomalaisista osallistuu ulkoiluun jollain tapaa. Suosituimpia ulkoiluharrastuksia Hemmin (2005b, 291) mukaan ovat uinti, mökkeily, kävely, marjastus, pyöräily, päiväretket, luonnonnähtävyydet, veneily, kalastus, hiihto, sienestys ja patikointi. Ähtärissä harrastetaan ulkoilua myös moottorikulkuvälineillä. Hemmin (2005a, 26) mukaan voimakkaimmin kasvavia matkailumuotoja ovat luontomatkailu ja ekoturismi, kulttuuri- ja perintömatkailu, seikkailumatkailu, terveys- ja hyvinvointimatkailu, urheilumatkailu ja risteilymatkailu. Usea näistä matkailumuodoista liittyy ulkoilumatkailuun, joten voitaisiin ajatella ulkoilumatkailun olevan entistä suuremmassa roolissa tulevaisuudessa.

2.2 Ulkoilureittien tarkoitus

Ulkoilureitti on kartalle ja useimmiten myös maastoon merkitty reitti. Hallikaisen (1990, 40) mukaan ulkoilureitillä tarkoitetaan ulkoilukäyttöön varattua maastoväylää. Sen perusajatuksena on tarjota pysyvästi käyttökelpoinen ja esteetön kulkureitti useimmiten mielenkiintoisessa ja viihtyisässä ulkoiluympäristössä. Ulkoilureitin varrella voi reitin pituudesta riippuen olla erilaisia liitännäisalueita, kuten levähdys-, tauko- tai yöpymispaikkoja. Ulkoilureitin perusmuotoja ovat nauhamainen reitti ja rengasreitti. Ähtärissä yleisin reittirakenne on nauhamainen reitti. Liitteessä Tämä johtuu lähinnä siitä, että reitit menevät toisiin Kuusiokuntiin. Rengasmaisia reittejä ei ole kovinkaan paljoa, mutta ne ovat selvästi suosituimpien reittien joukossa.

Ulkoilureitit edistävät metsien ja luonnon monikäyttöä. Niiden avulla sovitetaan yhteen ihmisten tarpeita virkistytymiseen, luontoelämysten hankkimiseen ja luonnon tarjoamiin antimisiin. Hyvin toteutetut ja paljon vetovoimatekijöitä sisältävät ulkoilureitit houkuttelevat ihmisiä luontoon. Vetovoimaisen ulkoilureitin osatekijöitä

ovat esimerkiksi luonnonnähtävyydet, vaihtelevat luonnonympäristöt tai näköalapaikat. Ulkoilureitillä voi olla myös kulttuurisia arvoja, kuten erilaisia perinnemaisemia. Sieväsen (1995, 7) mukaan vanhoilla poluilla voi olla merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa, joten tällaisten polkujen ottaminen ulkoilureittikäyttöön edistää perinteiden säilymistä. Retkeilyreitit edistävät myös vanhan liikkumisperinteen ja matkustamisen historian säilymistä, onhan patikointi ja jalkaisin tai hiihtäen liikkuminen ikivanha kulkutapa.

Ulkoilureitit ohjaavat ulkoilijoiden liikkumista ja samalla suojelevat reittien ulkopuolista luontoa kulkemisen aiheuttamalta kulumiselta. Ulkoilureittien avulla voidaan opettaa ja valistaa kulkijoita luontoon liittyvissä asioissa, esimerkiksi opastettujen luontopolkujen avulla. Ulkoilureitit edistävät osaltaan kansalaisten terveyttä tarjoamalla mielekkäitä liikkumismahdollisuuksia. (Karjalainen & Verhe 1995, 21–23.)

Nykyisin opastetuille ulkoilureiteille on kasvavaa kysyntää, kun monet nykyiset ja tulevat metsässä liikkujat ovat vieraantuneet luonnosta. Jotkut nykyajan ihmisistä etenkin ruuhka-Suomessa saattavat pelätä mennä yksin metsään. Metsään ulkoilemaan lähtemisen esteenä voi olla eksymisen tai villieläinten pelko. Rakennetut ja viitoitetut reitit hälventävät näitä pelkoja ja mataloittavat luonnossa liikkumisen kynnystä. Ulkomaalaisille, jotka tulevat luontomatkailun vuoksi Suomeen, valmiit ulkoilureitit ovat tärkeitä. Useimmat ulkomaalaiset eivät ole tottuneet liikkumaan yksin luonnossa.

2.3 Levähdys-, tauko- ja yöpymispaikat eli liitännäisalueet

KUVA 1. Liitännäisalue

Levähdys-, tauko ja yöpymispaikkojen (KUVA 1.) sijainti riippuu alueen käytöstä ja reittityypistä. Näiden liitännäisalueiden tarkoituksena on luoda reiteille tauko- ja pysähtymispaikkojen verkosto. Lähialueilla on tärkeää olla tarpeeksi levähdyspaikkoja, jotta kaikki väestöryhmät voisivat ulkoilla mielekkäästi. Tauko-, ja yöpymispaikat sijaitsevat pisimmillä reittien osilla. (Karjalainen & Verhe 1995, 129.)

Levähdyspaikat sijaitsevat lähireiteillä ja lyhyillä retkeilyreiteillä. Levähdyspaikat on tarkoitettu lyhytaikaista levähtämistä varten. Levähdyspaikat on tarkoitettu ulkoilijoille, jotka väsyvät helposti. Levähdyspaikoilla tarvittava rakenne on lähinnä penkki, lisäksi voi olla myös pöytä, jättestia ja opasteet. (Karjalainen & Verhe 1995, 129–133.)

Taukopaikat on tarkoitettu pitempiaikaisiin lepohetkiin ja niillä on mahdollista valmistaa ruokaa. Taukopaikat sijaitsevat lähinnä retkeilyreiteillä. Taukopaikoilla

tarvittavat rakenteet ovat tulentekopaikat, penkit, säänsuojat, roskakorit ja käymälät. (Karjalainen & Verhe 1995, 129–133)

Yöpymispaikat on rakennettu ja varustettu yöpymismahdollisuutta varten. Yöpymispaikat sijaitsevat eräretkeily-, ja retkeilyreiteillä. Taukopaikkojen rakenteiden lisäksi yöpymispaikoilla tarvittavia rakenteita ovat telttailualue, peseytymispaikka, vedenottoaika ja yöpymiseen soveltuva paikka. (Karjalainen & Verhe 1995, 129–133)

2.4 Ulkoilureittityypit ja niiden esiintyminen Ähtärin kaupungin alueella sekä liitännäisalueiden laatu ja määrä

Karjalaisen ja Verheen (1995, 28–29) mukaan ulkoilureitit jaetaan yleisellä tasolla neljään tyyppiin: eräretkeilyreitteihin, retkeilyreitteihin, luontoreitteihin ja lähireitteihin. Hallikaisen (1990, 41) jaottelussa tyyppiä on viisi: eräretkeilyreitti, retkeilyreitti, ulkoilureitti, luontopolku ja kuntopolku. Näiden jaotteluiden pohjana on reitin käyttötarkoitus, elämyksellisyys ja se, kuinka kaukana taajamista se sijaitsee. Ulkoilureittejä voidaan myös jaotella eri ryhmiin, joko kulkutavan (patikointireitit, hiihtoreitit ja moottorikelkkareitit), pituuden (paikallinen, seudullinen, valtakunnallinen tai kansainvälinen reitti) tai käyttöpohjan perusteella. Myös käytön tiheys voi olla ryhmittelyperusteena. Niitä voidaan jaotella myös reitillä käytetyn teeman mukaan. Erilaisia teemoja voivat ulkoilureitillä olla mm. eräreitti, kulttuurireitti, historiallinen reitti ja luontopolku.

Eräretkeilyreitit ovat usein pitkiä reittejä. Ne kulkevat erämaisessä, koskemattoman tuntuudessa maastossa yleensä melko kaukana asutuksesta. Niiden käyttö kohdistuu lähinnä loma-aikojen ulkoiluun ja niillä vietetään useimmiten päiväkausia. Eräretkeilyreitit tarjoavat ulkoilijoille erämaaelämyksiä, hiljaisuutta ja yksinoloa. Niillä ei yleensä ole kovin paljon palveluita tai rakenteita. Reittipohjana on monesti luonnonmukainen polku. Liitännäisalueet koostuvat lähinnä laavuista tai autiotuvista. Hyvin monet eräretkeilyreiteistä kulkevat kansallispuistojen tai valtion retkeilyalueiden läpi. (Karjalainen & Verhe 1995, 27–29.) Ähtärissä eräretkeilyreittejä ovat Arpaisten suuntaan kulkeva reitti, osittain Sappion alue ja Euroopan

kaukovaellusreitti. Reiteistä ja levähdyspaikoista on selventävä kartta liitteessä 3. Eräretkeilyreiteillä pituutta on yhteensä noin 40 kilometriä ja ne sijaitsevat lähinnä Arpaisilla. Taukopaikkoja on näiden eräreittien varrella 4 kappaletta ja yksi yöpymispaikka. Eräretkeilyreitit eivät ole parhaassa mahdollisessa kunnossa vähäisen käytön takia, liitännäisalueet ovat kuitenkin erinomaisessa kunnossa. Euroopan kaukovaellusreittiä ei enää löydy maastosta Ähtärin eteläpuoliskolta.

Retkeilyreitit ovat astetta lyhyempiä kuin eräretkeilyreitit. Niiden käyttö on runsainta viikonloppuisin ja loma-aikoina. Retkeilyreitit on tarkoitettu pidempiaikaiseen retkeilyyn ja niiden tulisi olla vähintään yhden päivämatkan eli kymmenen kilometrin mittaisia. Levähdys- ja taukopaikkoja on sopivin välimatkoin, ja ne ovat korkeatasoisempia kuin eräretkeilyreiteillä. Retkeilyreitit ovat viitoitettuja ja ne kulkevat usein kansallispuistoissa, retkeilyalueilla tai talousmetsissä, kuitenkin yleensä melko kaukana asutuksesta. Reittipohja voi olla luonnonmukainen tai rakennettu. (Karjalainen & Verhe 1995, 27–29.) Ähtärin ulkoilureiteistä suurin osa, noin 70 kilometriä, on retkeilyreittejä. Taukopaikkoja näiden reittien varrella on 12 kappaletta. Retkeilyreitit ovat kohtalaisessa ja liitännäisalueet hyvässä kunnossa.

Luontoreitit sijaitsevat kiinnostavilla luontokohteilla, kuten luonnonsuojelualueilla tai maisemallisesti vetovoimaisissa paikoissa. Ne ovat erityisesti luonnon tarkkailemiseen suunnattuja reittejä, joiden tavoitteena on yleensä ympäristö- tai luontokasvatus. Tämä voidaan toteuttaa luontoreitin varrella olevin opastein, joissa kerrotaan alueen luonnosta tai eläimistöstä. Monesti luontoreiteistä laaditaan opasvihkosia. Luontoreitti voi olla pituudeltaan sadoista metreistä kymmeneen kilometriin. Ne on yleensä tarkoitettu jalkaisin tapahtuvaan liikkumiseen. Luontoreittien varsilla on levähtämiseen ja luonnon seuraamiseen tarkoitettuja paikkoja tai rakennelmia. Luontoreitillä saattaa olla oma erityinen aihepiirinsä, kuten linnut, puut tai metsänhoito, josta kohdetaulut antavat kulkijalle tietoa. (Karjalainen & Verhe 1995, 27, 29.) Ähtärissä kaikki retkeilyreitit on pyritty rakentamaan maisemallisesti mielenkiintoisiin paikkoihin, joten kaikki reitit ovat oikeastaan luontoreittejä. Myös lähireitit ovat maisemallisesti mielenkiintoisia.

Lyhyestä (sadoista metreistä muutamiin kilometriin) luontoreitistä käytetään usein luontopolun nimitystä. Luontopolulla on selkeä alku- ja loppupiste sekä selvä,

kiinnostusta herättävä nimi, joka viittaa useasti luontopolun teemaan. Ähtäristä löytyy luontopolku kesäisin Kierinniemestä. Se on pituudeltaan pari kilometriä ja se on erittäin hyväkulkuinen pitkospuiden takia.

Lähireitit ovat taajamien välittömässä läheisyydessä olevia, päivittäiseen ulkoiluun ja virkistykseen tarkoitettuja polkuja, ulkoiluteitä tai kuntoratoja. Ne palvelevat mahdollisesti myös asiointi- ja työmatkaliikennettä. Lähireittien saavutettavuuden tulee olla helppo. Niillä ei yleensä tarvita mittavia taukopaikkavarustuksia, sillä lähireittien lyhyiden vuoksi levähdyspenkit ja pöydät riittävät. Lähireitit ovat usein muodoltaan renkaita tai verkostoja, jolloin ulkoilulenkille on useita eri pituusvaihtoehtoja. (Karjalainen & Verhe 1995, 27, 29.) Lähireittejä on Ähtärissä Mustikkavuorella, Törössä, Hotelli Mesikämmenen ympäristössä ja Myllymäellä. Pituutta niillä on noin 25 kilometriä ja ne ovat verkostomallisia, jolloin niillä voi valita mieluisen matkan. Levähdyspaikkoja on niiden varrella useita ja taukopaikkoja 2 kappaletta.

2.5 Ähtärin ulkoilureittien rakentaminen

Ähtärin ulkoilureittejä on suunniteltu ja rakenneltu osin vapaaehtoisvoimin jo 1960-luvulta alkaen. Maastomatkailuprojekti Kuusiokunnat - Järviseu tu 1997 aloitti osittain EU-rahoitteisen ulkoilureittien rakennusprojektin. Siinä tavoitteena oli selvittää seutukuntien alueilla olevat ulkoilureitit ja tehdä suunnitelma näiden vanhojen reittien yhdistämiseksi seutukunnallisiksi ulkoilureiteiksi. Reittien suunnittelun lisäksi tarvittavista rakenteista tehtiin mallirakenteet. Tämä matkailuprojekti liittyy myös Ähtäriin, koska Ähtäri on yksi Kuusiokunnista. Ähtärin retkeilyreiteistä on tehty maanomistajien kanssa vuokrasopimukset, jotka ovat toistaiseksi voimassa olevia. Näin tehden Ähtärin kaupunki sai joustavuutta metsänomistajien kanssa. (Tuomela 1997, 2.)

Ulkoilureittien yhdistämiseksi vuonna 2003- kuusiokunnat yhdessä TE-keskuksen ja EU:n kanssa teki esiselvityksen, minkälaiset reitit Ähtäriin olisi mahdollista rakentaa. Muualla Etelä-Pohjanmaalla ei ole näin monipuolisia ja vaihtelevia maastoja. Tämän esiselvityksen teki luontomatkailuyrittäjä Juhani Pikkarainen Töysästä. Hän laati

selvitystyön, jonka pohjalta alettiin toteuttaa 3-vuotista hanketta. Ensin reittien hankkeeseen otettiin yksi yhdistys, joka alkaisi toteuttaa oman alueensa kehittämistä ja rakentamista. Tämä oli hyvin koordinoitu ja toimiva systeemi. Maastomittaukset ja maanomistajien luvat olivat kunnossa. Yhdistysten hallinnollinen toiminta kunnissa ei ole EU-lakien mukaan pätevää, joten loppuvaiheessa (4 kk ennen loppua) tuli hallinnollinen muutos. Tästä syystä Kuuden tähden reitistön hankkeen hallinnoijaksi merkittiin Lehtimäen kunta. Hanke päättyi 28.2.2006. Silloin kaikki rakenteet ja ulkoilureittien osuudet olivat Lehtimäen omaisuutta. Kuntajohtajat päättivät, että jokaisen kunnan alueella olevat reitit ja rakenteet ovat sen kunnan hoidossa, jonka alueella ne ovat. EU-lakien mukaan kysymyksessä on kaikkien kansalaisten käytössä oleva projekti, jolloin reittien on oltava käytössä vähintään viisi vuotta sen jälkeen, kun hanke on päättynyt. Tällöin kunnan on pidettävä huolta reiteistä ja uusittava tai korjattava kaikki rikkonaiset rakenteet, joita reiteillä esiintyy. Ongelmaksi muodostui se, että hankeaika loppui auttamatta kesken. Päähankkeet ehdittiin rakentamaan, mutta reitit eivät ole vielä valmiita ja kehittyvät koko ajan.

3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimusmenetelmät

Haastateltavien mielipiteet ulkoilureittien nykytilanteesta ja tulevaisuudesta toteutettiin haastatteluina. Haastattelut laadittiin sen mukaan, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin kaikkia Ähtärin kaupungin ulkoilureittien käyttäjien tarpeita. Haastattelussa selvitettiin ensimmäisenä järjestelmällisesti reittien, levähdyspaikkojen ja puuhuollon tämänhetkistä tilannetta. Tämän jälkeen kysyttiin jokaisesta aiheesta muutamia syventäviä kysymyksiä. Aiheista kysyttiin lopuksi haastateltavien näkemys siitä, miten reitit, levähdyspaikat ja puuhuolto kannattaisi järjestää.

Haastattelun viimeisenä osiona selvitettiin, kannattaako ulkoilureittejä jakaa erilaisten yhdistysten ja/ tai yritysten kesken. Mikäli haastateltavat näkisivät sen tarpeelliseksi, niin kysyttiin vielä mielipidettä siitä, kuinka se kannattaisi hoitaa. Viimeiseksi kysyttiin, mitä mieltä oltaisiin, jos kaupungin ylläpitämän levähdyspaikan tai reitin osan käytöstä pyydetään maksua. Tässä tarkoitetaan päivittäistä hyväksikäyttöä yritystoiminnassa. Haastattelut suoritettiin nauhurin kanssa, jotta voitiin keskittyä paremmin haastatteluun. Haastateltujen ajatukset tulivat näin tehden tarkemmin talteen.

Taustatietokysymyksiä ei haastattelussa ollut laisinkaan, jotta voitaisiin tehdä haastattelujen pohjalta nimettömät vastaukset. Kysymyksiä oli 21 kappaletta. Kaikkea ei kuitenkaan tarvinnut kaikilta kysyä, koska usein niihin vastattiin omatoimisesti. Haastatelluista 3 oli yrittäjiä, 1 kaupungin edustaja, 1 ulkoiluyhdistyksestä ja 1 Seinäjoen ammattikorkeakoulusta.

Haastattelujen lisäksi suoritettiin levähdyspaikkojen nykytilanteen selvitys. Tässä työssä levähdyspaikka tarkoittaa levähdys-, tauko-, ja yöpymispaikkaa. Ähtärin kaupungin alueelta valituilla levähdyspaikoilla täytettiin kartoituslomake. Lomakkeeseen merkittiin levähdyspaikan nimi, tyyppi, muut rakennelmat ja levähdyspaikan varustelutaso. Kunto ja siisteys arvosteltiin ykkösestä neloseen, jossa

yksi on hyvä ja neljä on heikko. Kaikkien näiden lisäksi merkittiin mahdollinen korjauksen tarve. Kartalta mitattiin myös etäisyys tiehen.

3.2 Ajankohta ja aineisto

Laadullinen tutkimus toteutettiin helmikuussa 2008, ja se suoritettiin haastatteluina. Haastatteluajat sovittiin puhelimesta haastateltavan kanssa. Haastattelut suoritettiin ennen hiihtolomia, jotta kaikki haastatteluun valitut olisivat varmasti paikalla. Vastauksia käytettiin ainoastaan opinnäytetyöhön, joten niistä ei selviä haastateltujen nimiä.

Levähdyspaikkojen kartoitus tehtiin 21.–31.1. välisenä aikana. Kartoitukseen valittiin 13 levähdyspaikkaa. Lumettoman alkutalven vuoksi levähdyspaikkojen siisteys ja kunto oli hyvin havaittavissa, mikä olisi ollut mahdotonta normaalin alkutalven aikana.

Levähdyspaikkojen kartoitukseen ja haastatteluihin kuljetuista matkoista Ähtärin kaupunki maksoi kilometrikorvauksen. Haastatteluun otettiin kuitenkin vain Ähtärin kaupungin alueella toimivia henkilöitä, vaikka muutamilla ulkopaikkakuntalaisillakin olisi ollut hyvää tietoa Ähtärin ulkoilureiteistä. Haastatteluja tehtiin kuusi kappaletta. Kaikki, joihin otettiin yhteyttä, olivat valmiita haastatteluun. Yhden haastattelun jo sovittua aikaa jouduttiin siirtämään muutamalla tunnilla, koska haastateltavalle ilmeni äkillisiä työkiireitä.

Levähdyspaikkojen kartoituslomake laadittiin niin, että aineiston tilastollinen analyysi voitiin tehdä Excel- taulukkolaskentaohjelmalla.

4 TULOKSET

4.1 Haastattelujen tulokset ulkoilureiteistä

4.1.1 Ulkoilureitit tällä hetkellä

Vastaaajien mielestä Ähtärin kaupunki on yleisesti ottaen onnistunut rakentamaan suurimmaksi osaksi kattavat ja kehittyvät reitit. Osalla vastaajista näkemyksenä oli se, että reiteistä olisi pitänyt rakentaa päiväretkeilyyn tarkoitettuja ympyräreittejä, jotka on varustettu hyvillä ja mielekkäillä maisemilla. Pidemmällä linjareiteillä käyttöä on yleensä vain järjestetyillä retkillä, esimerkkinä Arpaisten hiihto. Opastukseltaan kaikki reitit ovat hyvässä kunnossa ja selkeitä. Käyttöä pitäisi kaikkien mielestä pystyä lisäämään.

4.1.2 Ulkoilureittien hoidon toimivuus tällä hetkellä

Osalla ulkoilureiteistä ei ole käyttöä kovinkaan paljon, joten se lisää niin sanotusti turhaa hoitoa. Vilkkaimmin käytössä olevilla reittien osilla asiat toimivat niin kuin pitää. Lähiliikuntareiteistä voitaisiin mainita esimerkkinä Sappion reitti ja Moksunniemi. Reitin vähemmän käytetyillä osilla syy, miksi niitä ei käytetä, on reittien malli. Ne ovat paikasta paikkaan meneviä reittejä, joita ei retkeilijöiden mielestä ole mukavaa käyttää. Käyttämättömät reitit vesoittuvat ja puskittuvat nopeasti käyttämättömyyttään. Käytetyimpien reittien hoito on muutenkin mielekkäämpää kuin käyttämättömien. Resurssien puutteen takia osa reittien hoidosta on heikkoa. Reiteistä pitäisi jättää lähes käyttämättömät osat kokonaan pois. Osa reiteistä on jaettu eri järjestöille ja kyläyhdistyksille, niillä reittien hoito toimii lähinnä talkootöillä ja kaupungin maksamilla vähäisillä materiaalikulustannuksilla.

4.1.3 Ulkoilureittien jakaminen erilaisiin hoitoluokkiin

Olemassa olevista reiteistä pitäisi valita matkailuun ja paikalliseen käyttöön sopivat reitit. Tilauksesta tehty Kuusiokuntien reitit on hyvä asia, mutta useilla siihen

tehdyillä reittien osilla käyttö on yksittäistä. Näitä on aivan turhaa pitää kunnossa. Näillä kovemman käytön kohteilla hoitoväliä tiukennettaisiin selkeästi ja muilla käytäisiin harvemmin tai ei lainkaan. Paremman kunnan reitit olisivat mahdollisimman hyvässä kunnossa ja muut hoidettaisiin sitten, kun resursseja riittää. Uuteen reittikarttaan tulisi selittää, mitkä reiteistä on kunnossa ja mitkä reitit vaativat kartanluvun taitamista ja yleensäkin retkeilytaitojen kunnollista osaamista. Tehdään esimerkiksi A-reitit, jotka ovat jokapäiväisessä käytössä, B-reitit, jotka ovat viikoittain tai kuukausittain käytössä ja C-reitit, joilla on harvempaa käyttöä.

4.1.4 Miten ulkoilureittien hoito kannattaisi järjestää

Ensimmäinen vaihtoehto: Yksi iso instanssi, joka pystyisi hoitamaan kaikki reittien osat. Esimerkkinä annettiin metsäpalvelu- tai metsuriyrittäjä. Heillä olisi ainakin tarvittavat välineet ja tietotaito, mitkä helpottavat reittien raivausta ja rakenteiden korjausta. Tällä vältettäisiin kyläyhdistysten, yhteisöjen ja yrittäjien taakkaa ja saataisiin tasaisempaa jälkeä. Kyläyhdistysten, yhteisöjen ja yrittäjien toiminta kuitenkin olisi jokaisella omanlaisensa. Alussa reittien ylläpito saattaisi toimia, mutta pitemmän päälle vapaaehtoisilla ei kuitenkaan välttämättä riittäisi motivaatio hoitaa reittejä. Saataisiin aikaan se, että jos käyttö on ammattimaista, olisi myös hoito ammattimaista. Rahat voitaisiin sitten osoittaa suoraan tälle toimijalle. Ongelmakohtissa voitaisiin ottaa yhteyttä tähän määrättyyn henkilöön, niin saataisiin tarvittavat työt mahdollisimman pian kuntoon. Siinäkin voisi käyttää yhteisöjä ja yrittäjiä toiminnan tukena, tämän ohjatun henkilön opastuksella.

Toinen vaihtoehto: Peruskunnossapito pitäisi organisoida kaupungin yhdessä yhdistysten ja yritysten kanssa. Varsinkin harrastajayhdistykset, vapaaehtoisryhmät ja Ähtärin kaupunki hoitaisivat oman osansa. Tämä on jo osittain käytössä, joten paljoo ei tarvitsisi lähteä muuttamaan. Tätä kuitenkin pitäisi terävöittää, että siinä olisi jonkinlainen koordinaatio, että esimerkiksi vakituinen henkilökunta kokonaisvaltaisesti kantaisi vastuuta. Eri osuuksien hoitamisesta toiset eivät tiedä, kuka hoitaa viereistä osaa reiteistä. Kustannukset maksaa Ähtärin kaupunki, joka on maksanut aikaisemmin näiden vapaaehtoisten toimintaa. Jonkun pitäisi kuitenkin kantaa kokonaisvastuu asioista.

Kummassakin vaihtoehdossa Ähtärin kaupungin resurssien vähyys pitäisi korvata jollain tavalla. Ensinnäkin Kuusiokuntien reittien takia reittien määrää on lisätty, mutta varoja ei kuitenkaan samassa suhteessa. Matkailuyrittäjät voisivat osaltaan osallistua varojen keruuseen esimerkiksi petipaikkamaksulla. Kuitenkaan ei maksettaisi tyhjästä, vaan silloin Ähtärin kaupunki hoitaisi siivouksen, pitäisi puuhuollon ja rakenteet kunnossa. Näin tehden saataisiin enemmän maksajia, mutta yksityiskäytön takia verovarojakaan ei tule unohtaa.

Reittien muodon takia on paljon paikasta paikkaan meneviä reittejä, joilla käyttöä ei yleisesti ottaen ole paljoo, oikeastaan vain järjestetyillä retkillä. Ympyräreiteillä on mielekkäämpää liikkua. Reittien rakennetta miettiessä vastaan tulee rakentamisen kustannusten korkea taso. Helpompaa olisikin pitää jo rakennettujen reittien parhaat osat kunnossa ja jättää muut oman onnensa nojaan.

4.2 Haastattelujen tulokset levähdyspaikoista

4.2.1 Mieliptide levähdyspaikoista tällä hetkellä

Ensimmäisenä levähdyspaikoista puhuttaessa haastateltavat sanoivat ilkeivallan suuren määrän. Esimerkkinä annettiin parin levähdyspaikan polttaminen sekä kaikkien polttopuiden varastaminen levähdyspaikalta. Muuten kaikki pitivät levähdyspaikkoja kohtuullisina niin siivouksen kuin kunnonkin suhteen. Yleisesti ollaan sitä mieltä, että levähdyspaikat ovat käytettävässä kunnossa. Sesonkiaikana kuitenkin siivous ei ole toiminut kunnolla. Sen näkee roskien määrästä levähdyspaikan välittömässä läheisyydessä. Hyvänä asiana pidettiin levähdyspaikkojen rakenteita, jotka ovat laadultaan hyvää, tarpeeksi järeää ja yhdennäköistä materiaalia. Levähdyspaikoille löytäminen ja niiden markkinointi on heikohkoa.

4.2.2 Levähdyspaikkojen jakaminen hoitoluokkiin ja sopivat hoitovälit

Kaikkien haastateltavien mielestä levähdyspaikkojen jakaminen hoitoluokkiin on ehdotonta. Tehtäisiin levähdyspaikkojen jako käytön suhteessa, mitä enemmän käyttöä sitä enemmän hoitoa. Sesonkiaikoina otettaisiin vieläkin tiukempi hoitoväli. Esimerkiksi hiihtoreittien varrella olevilla levähdyspaikoilla hoitoväliä tiukennettaisiin talviaikaan. Sesonkiaikoina hoitoväli olisi viikoittainen, muina aikoina kerran kuukaudessa, tämä kuitenkin suosituimmilla reiteillä. Harvemmin käytetyillä reiteillä levähdyspaikan hoitoväli voisi olla kerran kuussa – pari kertaa vuodessa. Hoitoväli katsottaisiin sopivaksi useampien vuosien kokemuksella.

4.2.3 Sisältävätkö levähdyspaikat tarvittavat välineet ja rakenteet

Rakennusprojektin ansiosta levähdyspaikkojen tulipaikat ja ulkomuoto on samantyylinen. Rakenteet on tehty kaikilla paikoilla hyvästä materiaalista ja ne ovat kaikilla lähes samat, puuvaja, laavu tai kota ja roskakori. Kotakeittiö on välineenä erinomainen, siinä on ritilöitä ja kahvipannun pitämiseen tarkoitettuja tankoja. Se estää osaltaan myös levähdyspaikan palamista, ainakin teoriassa. Kirveet ja sahat ovat ainaisen varastelun kohteena. Tähän ongelmaan pitäisi kehittää käytännöllinen ratkaisu. Sellainen voisi olla kestävä ketju pultattuna puuvajan seinään tai sitten kirveenä on painavahko rautamöhkäle, joka ajaisi asiansa, mutta kukaan ei sitä kuitenkaan haluaisi omaksi. Ketjun pitäisi olla sen mittainen, että kirvestä tai sahaa ei voida jättää sateeseen ruostumaan. Retkeilijät ymmärtävät ottaa kirveen mukaan, mutta harvemmin levähdyspaikoilla käyvät voivat olla ongelmissa, jos siellä ei ole kirvestä.

4.2.4 Levähdyspaikkojen käymälät

Käytetyimmillä levähdyspaikoilla tulisi olla käymälä, osa haastateltavista oli sitä mieltä, että vaikka kaikilla. Myös pitemmillä reitin osilla tulisi olla käymälä. Tämänhetkinen tilanne on huonohko, koska käymälät ovat sellaisilla paikoilla, jossa ei

käyttöä ole kovinkaan paljoa. Osan haastateltavien mielestä käymälän tulisi olla kompostoiva, toisille riittäisi pelkkä riuku metsän siimeksessä.

4.3 Haastattelujen tulokset puuhuollosta ja siivouksesta

4.3.1 Mielipide levähdyspaikkojen puuhuollosta tällä hetkellä

Kaikkien haastateltujen mielestä levähdyspaikoilla puita poltetaan paljon. Puuhuolto on toiminut kohtalaisesti. Yleensä aina on puita ja ne ovat sen verran kuivia, että tulet saadaan aikaan. Jos puut tehdään valmiiksi asti, helposti tulee poltettua enemmän kuin on tarpeen. Valmiit puut saatetaan myös varastaa mökeille saunapuiksi. Jos retkeilijät joutuisivat itse pilkkomaan polttopuunsa, niin he jaksaisivat yleensä tehdä puita vain sen verran kuin on tarpeen. Puiden polttaminen saattaisi vähentyä.

4.3.2 Puuhuollon tarpeellisuus ja toimitus levähdyspaikalle

Puita täytyisi olla levähdyspaikalla. Ei voida olettaa, että ihmiset kantaisivat puita mukanaan. Paikalliselta retkeilijältä saattaisi odottaa puiden viennin levähdyspaikalle, mutta turisteilta ei missään tapauksessa. Puiden tekotaito on surkeaa, minkä vuoksi puiden täytyisi olla lähes valmiita. Kestävän kehityksen ja levähdyspaikan ympäristön takia puita tulisi olla levähdyspaikalla. Se on myös ennaltaehkäisevää maiseman hoitoa. Taloudellisesti ei voi olla mitään estettä kuljettaa puita levähdyspaikoille.

Puita pitäisi hoitaa levähdyspaikalle koko varastollinen, koska yhtämittainen kuljettaminen on turhaa varojen haaskausta. Puiden pitäisi pysyä varastossa kuivina ja polttovalmiina. Levähdyspaikan huoltoluokan mukaan sitten tarkastettaisiin mikä on polttopuiden tilanne. Puut voitaisiin hoitaa metsätaloudellisesti järkevästi lähialueelta tai sitten joltain yrittäjältä suuria määriä kaikille levähdyspaikoille kerralla.

Ähtärin kaupungin alueella on myös levähdyspaikkoja, joihin yksityiset ja kyläyhdistykset kuljettavat polttopuita, joita kaikilla on lupa käyttää. Myös sponsorit

voisivat tulla mukaan tällaiseen puuhuoltoon. Tällöin olisi hyvä kertoa levähdyspaikalla, kuka tai ketkä ovat tarjonneet polttopuut.

4.3.3 Levähdyspaikan siivous

Kaikkien haastateltavien mielestä retkeilijöiden tulisi siivota itse jälkensä. Vanhan sanonnan mukaan: sen minkä jaksat kantaa, jaksat myös kantaa pois (Kuva 2), mutta ihmisen yleisen laiskuuden takia roskakori olisi hyvä olla olemassa, ainakin suosituimmilla levähdyspaikoilla. Muuten levähdyspaikan ympäristö saattaa olla täynnä roskia. Myös niillä levähdyspaikoilla, joihin pääsee autolla viereen tai lähelle, roskakorit voisivat olla olemassa. Niiden hoito ei tällöin tulisi ylivoimaiseksi. Roskakorittomaan levähdyspaikkaan siirryttäessä tulisi roskakori sitten viedä kokonaan pois. Jos se jätetään levähdyspaikan taakse, tulee käyttäjille suuri halu laittaa roskansa sinne. Kauemmilla levähdyspaikoilla voitaisiin olettaa retkeilijöiden osaavan toimia oikein ja siivota jälkensä. Levähdyspaikan hoitoluokan mukaan käytäisiin tarkistamassa myös roskakorin tilanne.

KUVA 2. Esimerkki kyltti levähdyspaikkojen siisteydestä ulkoilijoille.

4.4 Haastattelujen tulokset hoidon jakamisesta ja muuta esiin tullutta

4.4.1 Hoidon jakaminen

Kaikki haastateltavat olivat jossain vaiheessa osallistuneet levähdyspaikan hoitoon joko omalla ajallaan, yhteisön kanssa tai yrityksen takia. Ähtärin kaupungilla on useita sellaisia levähdyspaikkoja, joita hoitaa jokin yksityinen tai yritys lähes yksinään. Kaupunki on omalta osaltaan maksanut siten materiaaleista ja matkoista koituvia kustannuksia.

Haastateltavat, jotka veivät retkeilijöitä levähdyspaikoille, joutuivat ennen ja jälkeen porukkaansa käymään tarkistamassa, missä kunnossa levähdyspaikka on ja onko siellä poltettavaa puuta. He myös siivosivat ne tarpeen ilmentyessä. Heidän elinkeinonsa tarpeena on se, että levähdyspaikat ovat kohtuullisessa kunnossa. Matkailijat ymmärtävät epäsiistin ja puuttoman levähdyspaikan olevan kuitenkin tämän retkeilyjärjestäjän vastuulla. Yrittäjä saa huonon maineen Ähtärin kaupungin sijasta, jonka vastuulla nämä asiat oikeastaan ovat.

Hoidon jakamiseen ei oikein löytynyt mielihaluja. Pieniin hommiin oltiin osittain valmiita, jonkin vastuuhenkilön alaisuudessa. Esimerkiksi valmiiden puiden vieminen puuvarastoon voisi onnistua. Koordinointia erilaisten yhteisöjen ja yritysten kanssa tarvittaisiin kuitenkin niin paljon, ettei se ehkä työn määrään nähden olisi kannattavaa. Levähdyspaikkojen käyttäjiltä saisi kyllä informaatiota, mikä on tilanne heidän käyttämällään levähdyspaikalla. Näin ei kaupungin henkilöstön tarvitsisi tehdä turhaa reissua tarkastamaan paikkaa.

Useimpien mielestä kannattavinta olisi järjestää jokin henkilö tai yrittäjä reittien ja levähdyspaikkojen hoitoon. Tällä henkilöllä tulisi olla halua ja mahdollisuus sivutoimisesti tai kokopäiväisesti hoitaa levähdyspaikkoja ja reittejä. Tämän hyvin toimiessa rahat kerättäisiin yhdessä yrittäjien, yhteisöjen ja kaupungin verovarojen kanssa. Vastuuhenkilön tulisi olla välittömästi ainakin paikallisten yrittäjien saavutettavissa. Hehän vievät asiakkaita levähdyspaikoille ja tässä tapauksessa maksavat osan kuluista sekä tarvitsevat levähdyspaikkoja elinkeinossaan. Yksityisille

annetaan mahdollisuus ongelman esittämiseen vastuuhenkilölle esimerkiksi sähköpostitse. Kukaan yrittäjistä ei ole halua olla kaupungin taakkana, vaan oma osa ollaan valmiita tekemään.

4.4.2 Yrittäjiltä maksu reittien ja/ tai levähdyspaikan käytöstä

Useimmat haastateltavat ovat sitä mieltä, ettei pyydetä vielä maksua levähdyspaikkojen tai reittien käytöstä. Yrittäjät, jotka käyttävät näitä levähdyspaikkoja ja reittejä, ovat se selkäranka, joka pitää niitä kunnossa. Liikuntatoimen resurssien takia, yritykset ja yhdistykset pitävät ne kunnossa. Yrittäjät joutuvat tarkastamaan levähdyspaikat ennen ja jälkeen käytön, koska usein edelliset käyttäjät ovat jättäneet paikat huonoon kuntoon. Yritystoimintaa ei voida tästä syystä enempää rasittaa.

Jos Ähtärin kaupunki saa hoitonsa järjestettyä niin, että yrittäjien ei itse tarvitse tehdä juuri mitään, niin silloin yrittäjiltä on sopivaa pyytää maksua. Tällöin hoidon tulee toimia kohtuullisesti, mikä tarkoittaa, että on kuivaa puuta sekä kohtuullisen siisti ja hoidettu käymälä.

Maksu ei kuitenkaan olisi päämaksutyylinen, koska yritykset käyttävät vain harvoja omaa yritystään lähellä olevia levähdyspaikkoja ja reittejä, ja siten maksu tulee liian suureksi tälle pienelle alueelle. Summan tulee olla sovittu yhdessä yrittäjien kanssa, että löytyy kaikkia miellyttävä ratkaisu. Järkevintä se olisi alueeseen käytettyjen kulujen mukaan. Summassa pitää olla myös kaupungin osuus, koska kaikki pystyvät reittejä ja levähdyspaikkoja käyttämään.

4.4.3 Palautejärjestelmä

Voitaisiin tehdä palautejärjestelmä, joka voisi olla sellainen, jossa laavulta, ohjeistuksessa ja lähtöpaikoilta löytyisi hoidosta vastaavan henkilön puhelinnumero, sähköpostiosoite tai laatikko palautetta varten (KUVA 3). Ongelman ilmennyttyä voitaisiin ottaa yhteyttä hoitohenkilöön. Toisaalta palautteen määrä saattaa tulla liian suureksi puhelimella vastattavaksi. Tällöin järkevintä olisi sähköposti ja / tai laatikko,

jolloin voitaisiin helpommin poistaa niin sanottu ”aiheeton” palaute, mutta saataisiin kuitenkin aiheellinen palautekin. On palaute sitten positiivista tai negatiivista, niistä voidaan ottaa oppia.

KUVA 3. Esimerkki opastaulusta.

4.4.4 Ehdotuksia ulkoilureittikartan parantamiseen

Seuraavaan ulkoilureittikarttaan tulisi merkitä se, mitä eri levähdyspaikoilta löytyy. Tarvitaanko esimerkiksi omia puita tai puidenteko- ja ruuantekovälineitä. Näin retkeilijä tietäisi, mitä levähdyspaikalla odottaa. Karttaan voisi lisätä sen, että mikä reitti olisi sovelias aloittelijalle ja mitkä reittien osat taas kokeneemmalle retkeilijälle. Kunnollinen ohjeistuskin olisi tarpeen kartan reunaan.

Toisaalta voisi olla matkailu / käyttäjä -info, josta saisi helposti tietoa ja karttoja reiteistä. Voitaisiin myös opastaa yrittäjiä ja yhdistyksiä, että he osaisivat kertoa reiteistä. Karttaan voitaisiin lisätä sellaisia kohteita, joihin esimerkiksi pääsisivät liikuntaongelmaiset ja lapsiperheet. Internet-karttaan nämä olisi varmaankin näin aluksi helpohko lisätä, kun koostettaisiin ajantasaiset tiedot. Saataisiin esimerkiksi jokaiselta levähdyspaikalta tieto erikseen. Internetiin tulisi lisätä talvea varten, mitkä reitit on jo ajettu ja päivämäärät milloin ne on ajettu. Näin kaupunkilaiset ja muut

näkisivät, mitä reiteiltä oikeastaan löytyy. Myös pitäisi olla osoite, josta tietylle levähdyspaikalle tai reittien osalle voisi lähteä autolta. Näille paikoille tehtäisiin lisää opasteita, että retkeilijät tietäisivät olevansa varmasti oikealla paikalla. Näillä kaukopysäköintialueilla olisi parin auton tila, joilta pääsisi levähdyspaikalle. Turvallinen ja selkeyttävä olo pitäisi saada retkeilijöille ja liikkujille. Ulkoilureittikarttaan voitaisiin lisätä sponsoreita ja matkailuyrittäjien yhteystietoja. Näin saataisiin ulkoilureittien käyttöön varoja ja erilaiset palvelut selkeästi esille.

4.5 Levähdyspaikkojen rakenteet ja varustelu

Levähdyspaikkojen kartoituksessa katsottiin, minkälaisia levähdyspaikkoja ja niiden kanssa olevia rakennelmia sekä niillä olevia varusteita Ähtärin kaupungin alueelta sijaitsee. Tässä levähdyspaikalla tarkoitetaan tauko- ja yöpymispaikkoja.

Nro	Nimi	Tyyppi	Puuvaja	Tulentekopaikka	Roskakori	WC	Muu(t)
1	Jauhojärvi	Laavu		X		Erotteleva	
2	Pakarinjoki	Laavu	X	X	X	Turve	
3	Kivelänkoski	Laavu	X	X	X	Turve	
4	Niemisjoki	Kota	X	X	X	Kuoppa	Silta
5	Niemiskoski	Laavu	X	X	X	Kuoppa	Pitkospuita
6	Arpainen	Laavu	X	X		Kuoppa	
7	Sappio	Laavu	X	X			
8	Honkiniemi	Kota		X	X		
9	Varotuskuusikko	Kota	X	X			
10	Arpainen tupa	Autiotupa	X	X		Turve	Sauna, silta
11	Tuomarniemi	Laavu	X	X			
12	Moksunniemi	Laavu	X	X	X		
13	Saarinen	Laavu	X	X			

TAULUKKO 1. Levähdyspaikkojen rakenteet.

Kartoitukseen sattumanvaraisesti valituista levähdyspaikoista suurin osa on laavuja (9 kappaletta). Kotia on 3 kappaletta ja tupia on 1 kappale. Kaikilla on mahdollisuus pitää nuotiota ja kahta lukuun ottamatta niillä on myös puuvaja. Yöpymiseen soveltuu kesäkäytössä kaikki. Talvikäytössä hätätilassa pärjää kanssa kaikilla, mutta kodissa ja autiotuvassa pärjää parhaiten. Rakennelmia on lisäksi roskakori, joita oli 6 kappaletta. Käymälöitä oli myös 6 kappaletta. Niistä 3 oli maahan kaivettuja kuoppia, joiden

päällä oli käymälärakennelma. Kolmella käymälällä oli turvetta kuivikkeena. Yhdellä levähdyspaikalla urea erittyi pois kiinteän aineen joukosta, ja sillä ei ollut kuivikkeita. Muutamilla oli lisäksi siltoja, pitkospuita ja autiotuvalla myös sauna. (TAULUKKO 1.)

Nro	Nimi	Kirves	Saha	Opasteet	Kartta	Kunto	Siisteys	Vieraskirja	Matka tielle
1	Jauhojärvi	X		X		1	1		500
2	Pakarinjoki		X		X	2	3		1
3	Kivelänkoski		X		X	1	2		1
4	Niemisjoki	X	X	X		1	2		400
5	Niemiskoski	X	X	X		1	3		450
6	Arpainen					1	1		5
7	Sappio		X	X	X	1	1		200
8	Honkiniemi			X	X	1	1		50
9	Varotuskuusikko					2	3		1
10	Arpainenputa	X	X	X	X	1	1	X	300
11	Tuomarniemi					1	3		100
12	Moksunniemi					1	2		10
13	Saarinen	X	X	X	X	1	1		100

TAULUKKO 2. Levähdyspaikkojen lisävarusteet.

Kirveitä oli kartoituksen aikaan 5 kappaletta ja sahoja 7 kappaletta. Kirveet ja sahat ovat ainaisen varastelun kohteena, joten kuitenkin niitäkin on kohtuullisesti. Reittiopasteita oli 6 levähdyspaikalla ja karttoja yhtä monella. Opasteet ja kartatkin pitäisi olla kaikilla levähdyspaikoilla, joten kehitettävää olisi edelleen. Kunnan keskiarvo 1,15 ja mediaani eli keskimäinen arvo (Karjalainen L. 73) on 1. Kunnoltaan levähdyspaikat ovat pysyneet projektin jälkeen erinomaisessa kunnossa. Siisteyden keskiarvo on 1,85 ja mediaani on 2. Siisteyteenkin vaikuttaa niin moni hetkellinen asia, mutta silti levähdyspaikat ovat varsin siistejä. Yleensä levähdyspaikalla roskia oli vähän levällään. Vieraskirjoja oli yksi ja se oli Arpaisten autiotuvalla. Tielle levähdyspaikoilta kertyi keskimäärin 163 metriä, mikä on huollon kannalta aivan siedettävä matka. 8 levähdyspaikalla matka on 100 metriä tai alle. (TAULUKKO 2.)

5 TULOSTEN TARKASTELU

5.1 Aineiston ja menetelmien tarkastelu

Haastattelututkimuksessa selvitettiin Ähtärin kaupungin alueella olevien ulkoilureittien käyttäjien mielipiteitä ja miten ulkoilureittejä, levähdyspaikkoja ja puuhuoltoa tulisi kehittää. Haluttiin selvittää avoimia mielipiteillä ulkoilureittien tämän hetkisiä ongelmia ja aikaisemmin oikealla tavalla toteutettuja asioita. Myös heidän mielipiteensä tulevaisuuden toiminnasta oli tärkeä. Haastatteluun luotu kysymyspohja tehtiin mahdollisimman avoimeksi, mutta kuitenkin suuntaa antavaksi.

Haastattelussa käytetyn aineiston muodostivat 6 haastateltavaa ja yhden kanssa ei aikataulu antanut sijaa ja yksi ei vastannut ollenkaan puheluun. Tutkimusjoukko valittiin ensimmäisten haastattelujen perusteella sekä opettajien tietämällä ulkoilureittien käyttäjillä. Levähdyspaikkojen nykytilankartoitukseen valitsin omatoimisesti 13 levähdyspaikkaa Ähtärin kaupungin alueelta. Nykytilan kartoitus ja haastattelut tehtiin tammi- ja helmikuun 2007 aikana. Kaikki haastateltavat olivat asiaan perehtyneitä ja heillä oli mielenkiintoa ulkoilureiteistä ja sen kehittamisestä.

5.2 Päätulokset Ähtärin ulkoilureiteistä

Tulokset osoittavat, että yksiselitteistä ratkaisua ei asiaan saada. Reiteistä, levähdyspaikoista ja rahoituksesta tuli niin monenlaisia mielipiteitä. Tämän vuoksi päätettiin jo alussa, että annetaan Ähtärin kaupungille useampia vaihtoehtoja ulkoilureittien ylläpidon ja huollon parantamiseen.

Ensimmäisenä asiana tulisi kuitenkin merkitä karttaan hoidettavien ulkoilureittien ja niiden varrella olevien levähdyspaikkojen hoitoluokat. Tällä saadaan oikeasti hoidettavien kohteiden määrät. Lisäksi olisi selvitettävä eri alueiden sesonkiajat, jolla tarkennetaan asioita edelleen. Tällä tarkalla selvityksellä oltaisiin jo voiton puolella ja turha työmäärä saataisiin vähenemään selvästi. Kun on valittu erilaiset hoitoluokat,

sovittaisiin niille omat tarkat hoitovälit milloin siellä käytäisiin ja vielä tarkennettaisiin sesonkiajalle omansa. Pitempiaikaisella seurannalla saataisiin oikeat hoitovälit.

Vaihtoehto yksi: Ulkoilureittien hoidosta vastaisi Ähtärin kaupungin henkilöstö yhdessä alueella toimivien yrittäjien ja yhdistysten kanssa, tämä tapa on tällä hetkellä käytössä. Tätä tapaa tulisi entisestään tehostaa ja määritellä tarkemmin hoitamisesta ja järjestää asioihin paneutuva ja edelleen delegoiva henkilö. Tällä vaihtoehdolla haettaisiin suurempaa porukkaa mukaan toimintoihin. Kaupungin tulisi osallistua talkoohengellä toimivien henkilöiden kustannuksiin, heitä ei voida rasittaa matkakuluilla ja materiaaleilla paljoa. Vapaaehtoinen toiminta voi toimia jonkin aikaa, mutta pitemmän päälle maksajan rooli vapaaehtoisilla ei tule toimimaan. Ähtärin kaupunki tai edullinen puuyrittäjä tekisivät suuret määrät poltettavaa puuta johonkin tiettyyn paikkaan, josta vapaaehtoiset kuljettaisivat ne talkootyöllä levähdyspaikalle. Näin toimimalla kaupungille tulisi säästöä palkkakustannuksissa. Kaupungin tulisi kuitenkin hoitaa levähdyspaikan tarkastaminen omilla henkilöillä. Niillä kohteilla, joilla käy yrittäjät viemässä porukkaa, he voisivat kertoa, tarvitseeko siellä käydä. Tässä tulisi mukaan palautesysteemi ongelmista ja toiminnasta. Kaupungille säästöt tulisivat palkkakustannusten säästämässä.

Vaihtoehto kaksi: Hankittaisiin ulkopuolinen yrittäjä, jolla olisi tietotaitoa, tarvittavat välineet ja aikaa sivutoimisesti tai mieluummin kokopäiväisesti keskittyä ulkoilureittien ja levähdyspaikkojen hoitoon. Tällaisia mahdollisia olisi metsäpalveluyrittäjä tai matkailuyrittäjä. Tämä hoitaisi reiteiltä tarvittavat vesakon poistot, toimittaisi polttopuita, rakentaisi tarvittaessa uusia tai korjaisi vanhoja rakenteita ja tarkkailisi paikkojen siisteyden. Muut yrittäjät tietäisivät, että tällainen henkilö on olemassa ja heillä olisi suora yhteys häneen, jolloin ongelmatapauksessa he saisivat yhteyden. Henkilön pitäisi olla aina tavoitettavissa. Hänelle voisivat yksityiset ulkoilureiteillä liikkuvatkin ottaa yhteyttä, mutta todennäköisesti ylivoimaiseksi muodostuvan puhelinliikenteen takia sähköposti ja / tai laatikkosysteemi olisi tällöin toimiva. Tässä tapauksessa kaupungille tulisi säästöjä palkkakustannuksissa, voitaisiin periä oikeudenmukaista maksua yrittäjiltä, eikä tarvitsisi hankkia kaikkia tarvittavia välineitä, vaan ne löytyisi tältä yrittäjältä omasta takaa. Kaupungin pitäisi silti

järjestää latujen teko. Myös suurempia huoltotoimenpiteitä varten pitäisi olla oma järjestelmä.

6 LOPUKSI

Ulkoilureitit on tärkeä osa Ähtärin kaupungin matkailutoiminnassa. Useat ulkopaikkakuntalaiset matkailijat käyvät katsomassa paikallisia ulkoilureittejä lähes aina matkaillessaan alueella. Tästäkin syystä reitit ja niiden liitännäisalueet on suotavaa pitää kunnossa, ainakin suurempien majoituspaikkojen lähistöllä. Näiden ollessa kelvollisessa kunnossa voitaisiin saada enemmän turisteja ja paikallisille matkailuyrittäjille enemmän työtä. Myös erilaiset retkien järjestäjät saisivat tällöin oman osansa rahavirrasta. Kaupungissa viihtymisen ja sinne muuton tai poissa muuton syynä voi olla riittämättömät ulkoilu mahdollisuudet.

Opinnäytetyö Ähtärin ulkoilureittien ylläpidosta ja huollosta on ajallisesti valmistumassa hyvään aikaan. EU-hankkeen takia reitit tulisi pitää kunnossa 5 vuotta, tämän vuoksi ylläpito ja samalla huolto tulisi saada kuntoon pikimmiten. Ilman selkeää ratkaisumallia huoltotyöt tulevat liian kalliiksi. Opinnäytetyön tarkkaan lukeminen auttaa mielestäni huolto- ja ylläpitotoimissa. Näin saadaan ainakin tulevaisuudessa asiat järjestymään tarpeen vaatimalla tavalla.

Omalta osaltani voin sanoa olevani tyytyväinen suoritukseeni. Raportin työstämisen ja kirjoittamisen saatoin loppuun maaliskuun aikana. Sain opinnäytetyön tekemisestä ihmissuhdetaitoja ja taitoa tieteellisestä kirjoittamisesta. Toivottavasti työn tilaajakin saa tarvitsemansa tiedot ja toimivan keinon ulkoilureittien hoitoon ja ylläpitoon sekä saa siitä vielä säästöjä.

LÄHTEET

Hallikainen, V. 1990. Luonnon virkistyskäytön perusteet. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.

Hemmi, J. 2005A. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hemmi, J. 2005B. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 2. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karjalainen, E. & Verhe, I. 1995. Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.

Karjalainen, L. 2004. Tilastomatematiikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sievänen, T. 1995. Reittiharrastaminen Suomessa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 577. Helsinki.

Sievänen, T. 2000. Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitos. Vantaan tutkimuskeskus.

Tuomela, T. 1997. Maastomatkaileuprojekti Kuusiokunnat – Järviseutu Loppuraportti. Ähtäri.

Liite 1 Haastattelulomake

Reitit

Mitä mieltä olet ulkoilureiteistä yleensä Ähtärin alueella?
Onko reittien kokonaisvaltainen hoito mielekästä?
Kannattaisiko reitit jakaa selvästi erilaisiin hoitoluokkiin?
Onko ulkoilureittien hoito toimiva?
Oletko itse osallistunut hoito toimenpiteisiin?
Miten mielestäsi reittien hoito kannattaisi järjestää?

Levähdyspaikat

Mitä mieltä olet levähdyspaikoista?
Kannattaisiko levähdyspaikkojen huolto jakaa erilaisiin hoitoluokkiin?
Onko niillä tarvittavat välineet?
Mikä olisi mielestäsi sopivin hoitoväli?
Mitä mieltä olet levähdyspaikkojen wc tilanteesta ja niiden hoidosta?

Puuhuollosta

Mielipiteesi puuhuollosta?
Kannattaisiko luopua polttopuiden viemisestä levähdyspaikoille?
Jos puita mielestäsi ei kannata luopua, niin miten puut sinne kannattaisi hoitaa?
Levähdyspaikkojen siivouksesta?
Kannattaisiko siirtyä mielestäsi roskakorittomiin levähdyspaikkoihin?

Hoidon jakaminen ja muuta

Olisitko valmis, edustamasi yhteisön/yrityksen kanssa, osallistua levähdyspaikan hoitoon?
Mitenkäs reitin osan hoitoon?
Mikä tarkoittaisi reitin hoito tässä tapauksessa?

Olisiko yrittäjiltä sopivaa ottaa maksua heidän käytettyään levähdyspaikkaa?

Muuta?

Liite 2 Levähdyspaikkojen kartoituslomake

Levähdyspaikan nimi: _____

Tyyppi: Kota Laavu Autiotupa Muu: _____

Muita rakennelmia Puuvaja
 Tulentekopaikka
 Roskakori
 WC Turvetta
 Erotteleva
 Muunlainen _____
 Muu(t): _____

Varustelutaso: Kirves, saha, yms.
 Opasteet
 Kartta
 Vieraskirja

Kunto:	Hyvä	1	2	3	4	Heikko
Siisteys:	Siisti	1	2	3	4	Likainen

Matka tielle: noin _____ metriä

Lisättävää: _____

Liite 3 Opinnäytteeseen kuuluvat reitit ja levähdyspaikat

